

<https://doi.org/10.31891/2415-7929-2023-27-31>

УДК 811.161.2

ФЕРНОС Ю. І.

Уманський національний університет садівництва

НОВИЙ ЕТАП ДЕРУСИФІКАЦІЇ УМАНСЬКОЇ ВУЛИЧНОЇ ТОПОНІМІКИ

У статті проаналізовано ономастичні аспекти перейменування вулиць м. Умань під час другої хвилі декомунізації. Увагу зосереджено на основних мотиваційно-номінаційних групах сформованої внаслідок процесу дерусифікації вуличної топоніміки міста та їх продуктивності. Здійснено порівняльний аналіз мотиваційних груп новоутворених годонімів внаслідок першої та другої хвиль перейменувань.

Ключові слова: урбанонім, годонім, декомунізація, дерусифікація, меморіальна назва, асоціативна назва, локатив на назва, квалітативна назва.

FERNOS Y.

Uman National University of Horticulture

NEW STAGE OF DERUSIFICATION OF UMAN STREET NAMES

The issue of the transformation of the city toponymicon became relevant after the victory of the Revolution of Dignity, when the first wave of renamings took place under the influence of decommunization processes. In the current conditions, the process of decommunization is equal to the self-preservation of the nation. The purpose of the study is to analyze new-formed Uman street names (hodonyms) in connection with the processes of decommunization. The study is based on the classification of urbanonyms, built on the basis of a motivational principle, which points out that the main features on which they are named are memoriality or honor; associativity; locality; and qualitiveness.

The conducted research makes it possible to single out the main motivational and nominative groups of newly formed hodonyms, among which the highest productivity during the first and second waves of renaming is marked by memorial names, in particular, from anthroponyms (63 %). Such names belong to the memorial hodonyms and commemorate the names of people in culture, politics, science or those whose life or activity was connected with Uman: Panteleimon Kulish, Severyn Nalyvaiko, Ivan Ohlenko. They are also characterized by a growing dynamic of development, because the number of memorial names increased by 27%. Memorial names also include names that are not associated with specific historical figures, but those that encompass broader concepts or realities of historical reality (14% of the total number): Sichovykh Striltsiv, Yednannia, Zakhysnykiv Ukrainy. Associative and locative names are characterized by relatively stable dynamics of development: Monastyrskyi, Polska. Qualitative names are the least productive group and the one characterized by a downward trend of development (2 % compared to 26 % in 2016): Radisnyi, Krykhitna.

Key words: urbanonym, hodonym, decommunization, derussification, memorial names, associative names, lokative names, qualitative names.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Топоніми, зокрема й годоніми, – наше державне багатство, один із елементів історичної пам'яті народу. Це місток між поколіннями, представники яких проявляли та продовжують проявляти зв'язку та жертвувати своїм життям заради майбутніх поколінь. В умовах війни топоніміка сприймається як зброя, тому маючи «зросійщені» власні назви на наших мапах, ми даємо ворогові зброю, яка воює проти нас.

Так склалося історично, що Україна більшу частину свого існування була залежною від авторитарних режимів, тому отримала значну частину топонімів, названих на честь ідеологів тоталітарного режиму, вождів революції чи ініціаторів масових вбивств українського народу. Водночас, залишаючи у нашому урбаністичному просторі назви, що увіковічують прізвища навіть ідеологічно нейтральних російських письменників та науковців, ми продовжуємо визнавати меншовартість та вторинність української культури та науки, демонструємо неспроможність відмежуватися від маркерів імперської спадщини.

Російська агресія змусила українців переоцінити систему цінностей, ментально відірватися від «братського народу» і, як наслідок, почати творити власний символічний світ. Зокрема, це стосується і вуличної топоніміки, тому маємо масові перейменування вулиць та інших об'єктів, що носять імена російських діячів, зокрема культурних.

Аналіз досліджень та публікацій

Питання трансформації міського топонімікону стало актуальним після перемоги Революції Гідності, коли відбулася перша хвиля перейменувань під впливом процесів декомунізації. Сьогодні питання декомунізації перейшло на наступний щабель і трансформувалось у питання дерусифікації. Аналізу принципів та критеріїв перейменувань населених пунктів присвячено праці багатьох мовознавців, зокрема: М. Гарбар (м. Харків), М. Тахтаулова (м. Харків), І. Старенький, Я. Зайшлюк (м. Кам'янець-Подільський), І. Накашидзе, Д. Бичишина (м. Дніпро), А. Стеценко (Миколаївщина), І. Павленко, О. Зубченко (м. Запоріжжя), Ю. Касім (Одещина), С. Немировська (м. Чернігів), І. Гирич (м. Київ) та ін.

Формулювання цілей статті

Мета роботи – дослідити основні мотиваційно-номінаційні групи сформованої внаслідок процесу дерусифікації вуличної топоніміки міста Умань.

Виклад основного матеріалу

На початку 1990-х років, коли Україна стала на шлях здобуття незалежності, постало питання національного відродження на історичній основі, що можливо було досягнути шляхом декомунізації, суть якого у звільненні від ідеології тоталітарного режиму, очищенні публічного простору від радянської символіки. «Адже українське суспільство здебільшого не було готове тиснути на владні інституції «знизу», щоб примусити їх до необхідних перетворень. Значно більше, ніж топоніміка, пам'ятники радянським вождям, культурна політика й відновлення національної пам'яті, нашого звичайного співвітчизника в першій половині 1990-х турбували економічна криза, гіперінфляція, закриття підприємств» [7].

Масштабна хвиля «декомунізації» почалася у 2014 році після Революції Гідності, окупації Криму та початку війни на Донбасі та «як невід'ємна складова частина політики пам'яті набула завершеної державно-правової легітимації у відповідних законах 2015 р., які, зокрема, передбачали низку державних заходів, спрямованих на ліквідацію символів, пам'ятних знаків, топоніміки радянського періоду з метою «очищення» символічного простору від небажаного минулого, переформатування історичної пам'яті відповідно до поточних ідеологічних стандартів» [5, с. 59].

Наслідком значної й краще організованої, ніж будь-коли раніше, активності стала доволі висока номінальна результативність кампанії декомунізації після трьох років її проведення. За даними УІНП, протягом 2015-2017 років демонтовано понад 2,5 тисяч радянських пам'ятників, перейменовано близько тисячі населених пунктів, понад 50 тисяч вулиць, площ тощо [3]. Та результативність декомунізації публічного простору виявилася далеко не стовідсотковою, адже «декомунізаційні» закони спричинили сильний супротив. Велика частина населення все ще не була готова критично оцінювати реалії та сформулювати нові оцінки подій з історії України.

Однак після 24 лютого 2022 року ситуація кардинально змінилася, люди готові відмовитися від усього, що може нагадати їм про присутність Росії на теренах незалежної України, адже топоніми, **пов'язані із Росією та СРСР**, – це спосіб пропагувати ідеологію, культуру та діячів різних сфер культурного та політичного життя ворожої держави. У нинішніх умовах процес декомунізації дорівнює самозбереженню нації.

Як свідчить опитування, проведене Фондом Демократичні ініціативи ім. Ілька Кучеріва та Центром Разумкова, 57% українців підтримують перейменування вулиць та інших топонімів, пов'язаних із Росією та СРСР [4].

Якщо ще на початку березня «дерусифікація» мала дещо стихійний характер, то тепер вона набуває цивілізованих форм. Так, 14 квітня за розмежування українського культурного простору від імперської Росії виступило Міністерство культури та інформаційної політики України. У МКІП наголошують, що законне право ухвалювати рішення про демонтаж пам'ятників, перейменування назв площ чи вулиць, які називаються іменами російських діячів, мають місцеві органи влади й закликають позбавлятися імперського минулого цивілізовано, з дотриманням українського та міжнародного законодавства [1].

Допомогти процесу «дерусифікації» покликаний внесений до Верховної Ради України законопроект №7253 від 05.04.2022 [9].

Перша хвиля декомунізації у м. Умань відбулася у 2016 році [11]. Згідно із Розпорядженням Уманської міської ради від 19 лютого 2016 р. № 16-р «Про перейменування вулиць та провулків міста Умані» 103 годоніми отримали нові імена. Однак після перейменування на мапі міста залишилися, наприклад, вулиця та провулок *Ватутіна* (який у 20-х роках встановлював радянську владу на території України, брав участь у боротьбі Червоної Армії проти загонів Революційної повстанської армії України Нестора Махна та проти армії УНР), вулиця та провулок *Суворова* (був організатором придушень національно-визвольних повстань та депортацій, зокрема придушення Коліївщини в Правобережній Україні й повстання Костюшка) тощо. Багато дискусій у різних громадах викликала доцільність перейменувань годонімів, названих на честь російських письменників. Таких назв у м. Умань до 2022 року залишалася досить велика кількість. Напевне, уманці дуже шанували творчість Маяковського, адже у місті були вулиця, провулок, II провулок та III провулок *Маяковського*. Чи, скажімо, вул. *Лермонтова* та пров. *Лермонтова*, вул. *Некрасова* та пров. *Некрасова*, вул. *Пушкіна* та пров. *Пушкіна*. Прикладами рудиментів російського світу на мапі нашого міста є також урбаноніми, що пов'язані із радянською ідеологією (вул. *Інтернаціональна*, пров. *Молодогвардійський*, вул. *Пролетарська*, пров. *Пролетарський*, вул. *Декабристів*), святами (вул. *8-го Березня*, вул. *Першотравнева*), державними установами (вул. *МПС192 км*). Тому 1 серпня 2022 року в Умані відбулося чергове засідання комісії з питань збереження історичної спадщини, найменування, перейменування вулиць, провулків, площ, скверів та встановлення пам'ятних знаків в Уманській міській територіальній громаді, за результатами якої визначені назви 72 вулиць і провулків, а також однієї площі міста відповідно до наданих мешканцями міста пропозицій [6]. Однак цей список постійно доповнюється новими назвами. Так, у грудні до цього списку додали ще одну вулицю міста [2], а згодом ще 9 (за даними telegram каналу).

Переважає більшість перейменованих годонімів – це **меморіальні** відантропонімі найменування (62,7 % від загальної кількості), які увічнюють імена таких груп осіб:

1. **Діячі культури й мистецтв:** *провул. Олени Пчілки* (українська письменниця, меценатка, перекладачка, етнографка, фольклористка, публіцистка, громадська діячка), *провул. Леся Курбаса*, *вул. Олесь Гончара*, *вул. Марії Примаченко* (українська народна художниця в жанрі наївного мистецтва), *вул. Пантелеймона Куліша*, *вул. Соломії Крушельницької* (українська оперна співачка, педагогиня), *провул. Миколи Леонтовича* (український композитор, хоровий диригент, піаніст, педагог, збирач музичного фольклору, громадський діяч), *вул. Катерини Білокур* (українська художниця жанру наївного мистецтва, майстер народного декоративного живопису), *провул. Сестер Гоменюк* (відомі українські майстрині наївного малярства), *провул. Остапа Вересая* (кобзар, виконавець народних дум, історичних, побутових, жартівливих та сатиричних пісень).

2. **Політики, громадські активісти, історики та етнографи:** *вул. В'ячеслава Чорновола* (В'ячеслав Максимович Чорновол – український політик, дисидент радянської доби, журналіст, публіцист і літературознавець), *вул. Михайла Драгоманова* (український публіцист, історик, філософ, економіст, літературознавець, фольклорист), *вул. Короля Данила* (Данило Романович Галицький – був князем Галицьким, волинським князем, великим київським князем, королем Русі, політиком, дипломатом і полководцем), *вул. Богдана Чорномаза* (Богдан Данилович Чорномаз – український історик, радянський дисидент і в'язень сумління, громадський діяч), *вул. Симона Петлюри* (Симон Васильович Петлюра – український державний, військовий та політичний діяч, публіцист, літературний і театральний критик), *вул. Пилипа Орлика* (український політичний, державний і військовий діяч), *провул. Дмитра Яворницького* (український історик, краєзнавець, археолог, етнограф, фольклорист, лексикограф, письменник, знавець історії запорізького козацтва), *вул. Володимира Антоновича* (Антонович Володимир Боніфатійович – український історик, археолог, етнограф, археограф), *провул. Євгена Чикаленка* (визначний громадський діяч, благодійник, меценат української культури, агроном, землевласник, видавець, публіцист), *вул. Ольги Діденко* (Діденко Ольга Петрівна – історик, археолог, етнограф, фольклорист).

3. **Військові діячі:** *провул. Олександра Загородського* (Олександр Олександрович Загородський – військовий діяч часів УНР), *провул. Гаврила Базильського* (Гавриїл Макарійович Базильський – український військовий діяч, генерал-хорунжий Армії Української Народної Республіки), *вул. Павла Болбочана* (Петро Федорович Болбочан – воєначальник Української Народної Республіки), *провул. Олексія Береста* (Олексій Прокопович Берест – офіцер, учасник II Світової війни. Герой України), *вул. Івана Сірка* (Іван Сірко – український полководець, подільський шляхтич, козацький ватажок, отаман Запорозької Січі й усього Війська Запорозького Низового), *вул. Северина Наливайко* (Северин Наливайко – український військовий діяч, козацький ватажок), *вул. Євгена Коновальця* (Євген Михайлович Коновалець – український державний, військовий та політичний діяч, полковник Армії УНР).

4. **Дослідники й науковці:** *вул. Ігоря Сікорського* (авіаконструктор українського походження), *вул. Авіаконструктора Антонова* (Олег Костянтинович Антонов – літакобудівельник, один із провідних авіаконструкторів), *вул. Академіка Амосова* (Микола Михайлович Амосов – український вчений медик, торакальний хірург, кібернетик, письменник), *провул. Івана Пулюя* (Іван Павлович Пулюй – український фізик та електротехнік, винахідник, організатор науки, публіцист, перекладач Біблії українською мовою, громадський діяч), *вул. Космонавта Каденюка* (Леонід Костянтинович Каденюк – перший космонавт незалежної України, який здійснив політ у космос).

5. **Релігійні діячі:** *провул. Василя Липківського* (церковний реформатор, перший митрополит Української автокефальної православної церкви), *вул. Івана Огієнка* (Іван Іванович Огієнко – український науковець, єпископ ППЦ, предстоятель УГПЦ, політичний, громадський і церковний діяч, мовознавець, лексикограф, історик церкви, педагог), *вул. Митрополита Шептицького* (Митрополит Андрей (Шептицький) – український релігійний діяч, граф, єпископ Української греко-католицької церкви).

6. В окрему групу виділимо годоніми, що носитимуть імена **почесних мешканців м. Умань чи людей, які мають певний зв'язок із цією місцевістю (народилися, перебували певний час тощо):** *вул. Володимира Коника* (лікар-травматолог, почесний громадянин міста Умань), *вул. Василя Захаренка* (лікар-кардиолог), *вул. Івана Косенка* (заслужений працівник культури України, професор, лауреат Державної премії України в галузі архітектури, колишній директор дендрологічного парку «Софіївка»), *провул. Юрія Гаврилюка* (курсант Чернігівського вищого військового авіаційного училища льотчиків влітку 1975 року врятував місто Умань Черкаської області (Україна) від падіння бойового літака ціною власного життя), *провул. Академіка Кузя* (почесний громадянин м. Умань. Академік, Заслужений діяч науки і техніки, колишній ректор Уманського державного педагогічного університету), *провул. Володимира Трояна* (музикант, співак, ведучий, гуморист, директор Уманського міського Будинку культури), *провул. Віри Нечайівської* (псевдонім Плужанка письменниця, народилася в Умані). Цікаво, що під час першої хвилі перейменувань 6 вулиць/провулків м. Умань отримали імена учасників АТО, які полягли смертю хоробрих під час бойових дій на сході України, у той час як друга хвиля увіковічує переважно імена культурних діячів, науковців та лікарів. Серед військових, на честь яких названі вулиці м. Умань, здебільшого діячі часів УНР та Козаччини. Усі зазначені урбаноніми є двокомпонентними назвами, утвореними переважно шляхом повної

трансономізації (переходу початкового оніма із однієї системи власних назв до іншої). Є невелика група назв змішаного типу, що складаються із апелятива, який несе додаткову інформацію про вчене або військове звання, титул, та власної назви. Граматичне оформлення і власної, і загальної назви в родовому відмінку однини або множини: *провул. Академіка Кузя, вул. Космонавта Каденюка, вул. Авіаконструктора Антонова, вул. Митрополита Шептицького, вул. Князів Острозьких, вул. Короля Данила, вул. Княгині Ольги*.

Примітно, що на відміну від 2016 року, коли структурно більшість відантропонічних урбанонімів були однокомпонентними (69%) назвами, тобто збереглася радянська традиція найменувань вулиць, усі відантропонічні годоніми, які з'явилися на мапі міста у 2022 році, – це двокомпонентні назви. Як зазначає Тарас Радь, спосіб написання назв вулиць, площ та скверів має відбуватися за єдиним стандартом з обов'язковим зазначенням імені та прізвища і без скорочень імені, оскільки без цього не можливо зрозуміти, про якого з однофамільців йде мова. Ті найменування, які є недостатньо відомими чи не зрозумілими для широкого загалу потребують розміщення інформаційних таблиць на цих вулицях з поясненням. За інших умов присвоєння урбанонімам таких назв має сумнівний характер [10].

До меморіальних також відносимо назви, пов'язані не з конкретними історичними особами, а такі, що охоплюють ширші поняття чи реалії історичної дійсності (15,9% від загальної кількості): *вул. Січових стрільців, провул. Дисидентів, вул. Єднання, вул. Захисників України, пров. Праведників світу, вул. Революції Гідності, провул. Пластовий, провул. Повстанський, вул. Трипільська, вул. Героїв рятувальників, провул. Чумацький*.

Окрему групу становлять **характеристичні чи асоціативні назви**, які називають об'єкт за іншим об'єктом, який знаходиться поблизу: *вул. Святотроїцька* (Свято-Троїцька церква – діюча церква ПЦУ), *площа Вокзальна* (назва площі пов'язана з розміщенням поруч залізничним вокзалом), *провул. Університетський* (назва провулку пов'язана з розташованим на ній університетом), *провул. Монастирський* (назва походить від розміщеного поруч Василіанського монастиря), *вул. Василянська* (історична назва вулиці). Зафіксовано 2 годоніми, утворених від гідронімів: *провул. Зарембовий* (від назви Зарембового ставу, що знаходиться поруч), *провул. Олексівський* (назва походить від назви Олексівського ставка, що знаходиться поруч)

До асоціативних назв зараховуємо і власне асоціативні номінації, які дуже опосередковано вказують на певні об'єкти, однак аналогії з якими можна простежити: *провул. Курінного, провул. Літературний, провул. Штабний, провул. Православний, вул. Юнацька, провул. Учнівський, провул. Християнський, вул. Туристів, пров. Паломників*. Більшість цих назв – пропозиція мешканців.

Локативні назви дають просторову характеристику денотату, таких назв зафіксовано зовсім мало (5 % від загальної кількості): *вул. Холодноярська* (Холодноярська Республіка – короткочасне державне утворення на землях Української Народної Республіки, у Чигиринському повіті Київської губернії у районі лісового урочища Холодний Яр, зі столицею в селі Мельники), *вул. Гетьманська* (Гетьманщина – українська козацька держава на території Наддніпрянщини, Сіверщини та Східного Поділля), *вул. Польська* (за пропозицією мешканців), *провул. Малохортицький* (Мала Хортиця – острів на Старому Дніпрі, рукаві Дніпра, в межах міста Запоріжжя між островом Хортицею і місцевістю Бабурка).

Найменш чисельними є **квалітативні назви** (2 %), які характеризують об'єкт за різними ознаками (розмір, форма тощо): *провул. Радісний, вул. Крихітна*. Це назви, що мають прикметникову форму. Цікаво, що у 2016 році під час першої хвилі перейменувань, квалітативні назви займали друге місце за чисельністю після меморіальних (табл.1). Такою була загальна тенденція: давати урбанонімам нейтральні назви (вул. Радісна, провул. Зелений тощо), щоб надалі уникнути чергових перейменувань. Сьогодні ж мешканці українських міст під час обговорень щодо перейменувань вулиць все частіше висловлюють думку щодо необхідності зберегти в народній пам'яті імена героїв, культурних та політичних діячів. «... не правильно називати вулиці якимись нейтральними назвами (Зоряна, Світанкова, Затишна), складається враження, ніби ми боїмось дати назву вулиці дійсно достойну, нашу українську. Наша земля породила багатьох письменників, науковців, Героїв, маємо нести їхні прізвища крізь віки і розповідати дітям, ким були ці люди» [8].

Таблиця 1.

Співвідношення способів мотивації перейменованих годонімів м. Умань у 2016 та 2022 роках

	2016 р., %	2022 р., %
Меморіальні назви	50	77
Асоціативні	16	16
Локативні	8	5
Квалітативні	26	2

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

Результати дослідження дозволяють стверджувати, що процес очищення міської топоніміки від російських та радянських елементів не можна вважати завершеним, адже перелік годонімів, що потребують перейменування, постійно поповнюється новими назвами. Міська топоніміка завжди тісно пов'язана із історичними процесами, ідеологією та віддзеркалює настрої суспільства. Проведене дослідження дозволяє

виділити основні мотиваційно-номінаційні групи новоутворених годонімів, серед яких найвищою продуктивністю під час першої та другої хвиль перейменувань відзначаються меморіальні назви, зокрема відантропонімі. Вони також характеризуються зростаючою динамікою розвитку, адже кількість меморіальних назв збільшилася на 27 %. Порівняно сталою динамікою розвитку характеризуються асоціативні та локативні назви. Найменш продуктивною групою та такою, що характеризується спадною динамікою розвитку, є квалітативні назви.

Перспективу дослідження вбачаємо у дослідженні словотвірної будови/словотвірних характеристик новоутворених годонімів. Результати дослідження можуть бути використані з метою порівняння з годонімією інших міст України.

Література

1. Букет Євген. Хотіли «денацифікацію» – отримали «дерусифікацію». *Армія Inform*. 16 Квітня 2022. – URL: <https://armyinform.com.ua/2022/04/16/hotily-denyfikatsiyu-otrymaly-derusyfikatsiyu/>
2. В Уманській громаді перейменують ще дві вулиці. *ПРО ВСЕ.ck.ua*. 23 ГРУДНЯ 2022. – URL: <https://provce.ck.ua/v-umanski-hromadi-pereymenuit-shche-dvi-vulytsi/>
3. В'ятрович заявив про фактичне завершення декомунізації в Україні. *УНІАН*. 10 лютого 2018. – URL: <https://www.unian.ua/politics/2390440-vyatrovichzayaviv-pro-faktichne-zavershennya-dekomunizatsiji-v-ukrajini.html>
4. Дерусифікація-2022: на честь кого перейменують вулиці найбільших міст України. *Слово і діло. Аналітичний портал. Культура*. 17 жовтня 2022. – URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/10/17/infografika/kultura/derusyfikaciya-2022-chest-koho-perejmenovuyut-vulyczy-najbilshyx-mist-ukrayiny>
5. Журба О. І., Оверченко О. Ю. Топоніми та пам'ятні знаки Дніпропетровська/Дніпра в процесі декомунізації. *Дослідження з історії і філософії науки і техніки*. Дніпро, 2022. · № 1, Том 31. С. 57-64.
6. Коваль Вікторія. Комісія з перейменування затвердила нові назви 72 вулиць і 2 площ в Умані і Полянському. *Умань City*. 04 серпня 2022 (публікація в №23 тижневика «Умань» від 4 серпня 2022 року (сторінки: 2,3,4). – URL: <https://umannews.city/articles/228707/komisiya-z-perejmenuvannya-zatverdila-novi-nazvi-72-vulic-i-2-plosch-v-umani-i-polyaneckomu>
7. Короленко Б., Майоров М. Похорон богів. Як Україна очищається від тоталітарної спадщини. *Український тиждень*. № 47 (419). 25 листопада 2015. URL: <http://tyzhden.ua/Society/152412>
8. Назва має значення? Що думають жителі Тальнівської громади про перейменування вулиць. *Вісті Черкащини*. 27.01.2023. – URL: <https://viche.ck.ua/talnivshhina/nazva-maye-znachennya-shho-dumayut-zhyteli-talnivskoyi-gromady-pro-perejmenuvannya-vulycz/>
9. Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про географічні назви» щодо деколонізації топонімії та впорядкування використання географічних назв у населених пунктах України. Номер, дата реєстрації: 7253 від 05.04.2022. *Верховна Рада України. Офіційний веб-порта*. – URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=74052
10. Радь Тарас. Дерусифікація свідомості або українська нарація міського простору. *Історична правда*. 21 квітня 2022. – URL: <https://www.istpravda.com.ua/articles/2022/04/21/161239/>
11. Фернос Ю. І. Вплив процесів декомунізації на систему урбанонімів м. Умані. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія : Філологічні науки*. 2018. № 2. С. 299-304. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vduepf_2018_2_30

References

1. Buket Yevhen. Khotily «denatsyfikatsiiu» – otrymaly «derusyfikatsiiu». *Armiia Inform*. 16 Kvitnia 2022. – URL: <https://armyinform.com.ua/2022/04/16/hotily-denyfikatsiyu-otrymaly-derusyfikatsiyu/>
2. V Umaniskii hromadi pereimenuit shche dvi vulytsi. *PRO VSE.ck.ua*. 23 HRUDNIa 2022. – URL: <https://provce.ck.ua/v-umanski-hromadi-pereymenuit-shche-dvi-vulytsi/>
3. Viatrovych zaiavyv pro faktychne zavershennia dekomunizatsii v Ukraini. *UNIAN*. 10 liutoho 2018. – URL: <https://www.unian.ua/politics/2390440-vyatrovichzayaviv-pro-faktichne-zavershennya-dekomunizatsiji-v-ukrajini.html>
4. Derusyfikatsiia-2022: na chest koho pereimenovuiut vulytsi naibilshykh mist Ukrainy. *Slovo i dilo. Analitychnyi portal. Kultura*. 17 zhovtnia 2022. – URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/10/17/infografika/kultura/derusyfikaciya-2022-chest-koho-perejmenovuyut-vulyczy-najbilshyx-mist-ukrayiny>
5. Zhurba O. I., Overchenko O. Yu. Toponimy ta pamiatni znaky Dnipropetrovska/Dnipra v protsesi dekomunizatsii. *Doslidzhennia z istorii i filosofii nauky i tekhniki*. Dnipro, 2022. · № 1, Tom 31. S. 57-64.
6. Koval Viktoriia. Komisiia z pereimenuvannya zatverdyla novi nazvy 72 vulyts i 2 plosch v Umani i Polianetskomu. *Uman City*. 04 serpnia 2022 (publikatsiia v №23 tyzhnevika «Uman» vid 4 serpnia 2022 roku (storinky: 2,3,4). – URL: <https://umannews.city/articles/228707/komisiya-z-perejmenuvannya-zatverdila-novi-nazvi-72-vulic-i-2-plosch-v-umani-i-polyaneckomu>
7. Korolenko B., Maiorov M. Pokhoron bohiv. Yak Ukraina ochyshchaetsia vid totalitarnoi spadshchyny. *Ukrainskyi tyzhden*. № 47 (419). 25 lystopada 2015. URL: <http://tyzhden.ua/Society/152412>
8. Nazva maie znachennia? Shcho dumaiut zhyteli Talnivskoi hromady pro pereimenuvannya vulyts. *Visti Cherkashchyny*. 27.01.2023. – URL: <https://viche.ck.ua/talnivshhina/nazva-maye-znachennya-shho-dumayut-zhyteli-talnivskoyi-gromady-pro-perejmenuvannya-vulycz/>

-
9. Proekt Zakonu pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy «Pro heohrafichni nazvy» shchodo dekolonizatsii toponimii ta vporiadkuvannia vykorystannia heohrafichnykh nazv u naselenykh punktakh Ukrainy Nomer, data reiestratsii: 7253 vid 05.04.2022. Verkhovna Rada Ukrainy. Ofitsiinyi veb-porta. – URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=74052
10. Rud Taras. Derusyfikatsiia svidomosti abo ukrainska naratsiia miskoho prostoru. Istorychna pravda. 21kvitnia 2022. – URL: <https://www.istpravda.com.ua/articles/2022/04/21/161239/>
11. Fernos Yu. I. Vplyv protsesiv dekomunizatsii na systemu urbanonimiv m. Umani. Visnyk Universytetu imeni Alfreda Nobelia. Seriia : Filolohichni nauky. 2018. № 2. S. 299-304. Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vduepf_2018_2_30